

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

КАФЕДРА ОРГАНІЗАЦІЇ СУДОВИХ
ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПРОКУРАТУРИ

Матеріали всеукраїнської
науково-практичної конференції

м. Харків, 15 квітня 2016 року

У двох томах

Том 1

Харків
«Право»
2016

УДК 347.963
ББК 67.72
П78

Редакційна колегія:

професор Л. М. Москвич (голова);
асистент А. В. Лапкін;
асистент І. В. Юревич;
асистент Я. О. Ковальова;
асистент Ю. О. Ремескова

Відповідальність за зміст тез несуть автори.

Проблеми реформування прокуратури : матеріали всеукр. наук.-
П78 практ. конф. (Харків, 15 квіт. 2016 р.) : у 2 т. / редкол.: Л. М. Москвич
(голова), А. В. Лапкін, І. В. Юревич та ін. – Т. 1. – Х. : Право, 2016. –
224 с.

ISBN 978-966-937-018-1

ISBN 978-966-937-020-4 (т. 1)

Збірник містить матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми реформування прокуратури», яка відбулася 15 квітня 2016 року у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за участю відомих вітчизняних науковців у галузі теорії прокурорської діяльності, практичних працівників органів прокуратури та суду. До збірника включено доповіді учасників конференції з різноманітних аспектів організації і діяльності прокуратури.

Для науковців, викладачів та студентів юридичних навчальних закладів, практичних працівників органів прокуратури, суду, інших правоохоронних органів, адвокатів та усіх, хто цікавиться проблемами прокуратури.

УДК 347.963

ББК 67.72

ISBN 978-966-937-020-4 (т. 1)
ISBN 978-966-937-018-1

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016
© Оформлення. Видавництво «Право»,
2016

підвищенню ефективності реалізації повноважень прокурора на початковому етапі досудового розслідування.

Науковий керівник: к. ю. н., професор кафедри організації судових та правоохоронних органів П. М. Каркач.

Цувіна Т. А.,

кандидат юридичних наук, асистент кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

УЧАСТЬ ПРОКУРОРА В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ В КОНТЕКСТІ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД

Провідне значення для цивільного судочинства має п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (надалі – ЄКПЛ), який закріпив право кожного на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав і обов’язків цивільного характеру. Одним з елементів права на справедливий судовий розгляд визнається процесуальна рівноправність сторін, що прямо впливає із практики Європейського суду з прав людини (надалі – ЄСПЛ). Так, ЄСПЛ зазначає, що рівноправність сторін передбачає справедливий баланс між сторонами процесу, який зводиться до того, що у правовому сенсі кожній зі сторін повинна забезпечуватися можливість викладення своїх доводів на умовах, які не ставлять її у більш невігідне становище порівняно з її опонентом («Nideröst-Huber v. Switzerland»).

У контексті забезпечення процесуальної рівноправності сторін ЄСПЛ приділяє особливу увагу питанню участі прокурора у цивільному судочинстві. Передусім йдеться про несумісність з вимогами рівноправності сторін та незалежності суддів ситуації, за якої прокурор був присутнім під час обговорення та ухвалення рішення суду в нарадчій кімнаті, незалежно від того, чи брав він активну участь в такому обговоренні («Martinie v. France»).

Окремим аспектом зазначеної проблематики є участь в цивільному судочинстві прокурора на боці однієї зі сторін, адже значна кількість рішень ЄСПЛ щодо порушення принципу рівноправності сторін стосувала-

ся саме цього питання. Зокрема, у справі «Yvon v. France» ЄСПЛ визнав, що участь урядових уповноважених у справі щодо експропріації, які діяли одночасно як експерти та сторона у справі, спричинила шкідливий дисбаланс щодо іншої сторони, несумісний з вимогою рівноправності сторін. Порушенням п. 1 ст. 6 ЄКПЛ є також випадки, коли розкриття матеріалів справи та інформації здійснювалося прокурору, а не стороні у справі («Lilly France v. France»), або коли строки зупиняли свій перебіг для держави (інтереси якої представляв прокурор) під час судових перерв у провадженні, однак продовжували свій перебіг для інших сторін («Karanagirotou and Others v. Greece»).

Разом з тим не визнавалося порушенням п. 1 ст. 6 ЄКПЛ встановлення більш обмежувальних строків щодо оскарження рішення для сторони, ніж для прокурора («Ewert v. Luxembourg») або доступність певних видів оскаржень лише для нього («Blanco Callejas contre l'Espagne»). Право прокурора на відшкодування судових витрат також не повинне розцінюватися як поміщення однієї зі сторін у більш невігідний стан порівняно з іншою стороною, адже такий стан пояснюється з точки зору захисту правопорядку («Stankiewicz v. Poland»).

Варто зазначити, що знаковим у світлі проблематики, що розглядається, є рішення у справі «Menchinskaya v. Russia», де прокурор, що не брав участі у справі в суді першої інстанції, вступив у справу в другій інстанції шляхом подання протесту в інтересах Центру зайнятості, що був стороною у справі. Незважаючи на те, що протест був направлений заявникові та останній мав можливість відповісти на доводи прокурора, ЄСПЛ все ж таки визнав порушення вимоги рівноправності сторін, зазначивши, що у цій справі прокурор виступив на боці сторони, якою був державний орган, причому доводи його протесту були аналогічні доводам апеляційної скарги Центру зайнятості, а тому участь прокурора не відповідає принципу рівноправності сторін та справедливості судового розгляду справи.

Іншою була думка ЄСПЛ щодо обґрунтованості участі прокурора, коли він діяв у публічних інтересах від імені Океанологічного інституту та приватної особи проти заявниці та її чоловіка щодо виселення останніх з квартири. У цій справі ЄСПЛ зробив висновок, що участь прокурора в цивільному судочинстві, навіть поряд з двома приватними сторонами, може бути виправданою, якщо спір зачіпає публічні інтереси або якщо сторона належить до уразливих груп населення, що потребують спеціального захисту («Batsanina v. Russia»).

Зазначений момент є вкрай важливим для судового правозастосування в Україні, оскільки, як відомо, проблеми участі прокурора в цивільно-

му судочинстві залишаються дискусійними з точки зору підстав та форм такої участі з урахуванням практики ЄСПЛ та принципів цивільного процесу. У цьому контексті інститут участі прокурора в цивільному процесі, перш за все, має бути оцінений у світлі вимог принципу пропорційності та субсидіарності. Втручання органів прокуратури в цивільний процес має обґрунтовуватися забезпеченням розумного балансу приватних і публічних інтересів, а тому має бути можливим лише в тих випадках, коли мета його участі є легітимною та виправданою. Зважаючи на це, участь прокурора у цивільному судочинстві повинна стати екстраординарним випадком, що слід зводити до мінімуму.

Варто зазначити, що в європейських державах також намітилася тенденція усунення прокурора зі сфери цивільного судочинства, але, незважаючи на це, у Франції, Німеччині, Італії, США та інших державах за прокурорами збережено право подачі позову. У більшості держав Західної Європи та США прокурор подає позов на захист суспільних, державних інтересів, і лише в окремих державах – на захист чужих інтересів (Франція, Італія).

Конкретизація функцій прокурора в цивільному судочинстві передбачає чітку регламентацію підстав його участі, залишення за ним права звертатися до суду лише у виключних випадках. Підставами участі прокурора повинні бути захист державних інтересів, а також захист так званих «уразливих груп» населення, що не здатні самотійно здійснювати захист своїх прав, свобод та інтересів, причому обов'язковим є документарне підтвердження такого статусу осіб. Доцільним, на наш погляд, також слід визнати позбавлення прокурора такої форми участі в цивільному процесі, як вступ на будь-якій стадії процесу.

Червякова О. Б.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Почесний працівник прокуратури

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ПІДЛЯГАЮТЬ УДОСКОНАЛЕННЮ

Як спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції (ст. 1 Закону «Про запобігання корупції», далі – Закон), органи прокуратури для